

Het grootste knaagdier van Europa: een snelle zwemmer en een zeer goede duiker. Met gemak blijft hij een minuut of 5 onder water. Op het land is hij met zijn 30 kilo een beetje onhandige verschijning. Foto Rollin Verlinde

Ontsnapte bevers succesvol in de Flevolandse polder

Bevers zijn booming

Op 22 november 2008 vierden Staatsbosbeheer, de Zoogdiervereniging en de Beverwerkgroep Nederland dat 20 jaar geleden voor het eerst bevers (*Castor fiber*) werden losgelaten. Tijdens deze Beverdag bleek dat onderzoekers in diverse gebieden (de Biesbosch, de Gelderse Poort, Limburg, Flevoland, Wallonië en zelfs Drenthe) dezelfde trend signaleerden. De bever doet het goed in de polder. Het verhaal van de Flevolandse bever is bijzonder en tegelijk illustratief voor het succes van de bevers.

Jeroen Reinhold

De herintroductie van de bever in de Biesbosch in 1988 heeft indirect bijgedragen aan de komst van de bever in Flevoland. In het Natuurpark Lelystad werd gelijktijdig gestart met een fokgroep Elbe-bevers, zodat nakomelingen van deze groep de populatie in de Biesbosch op termijn konden versterken. In de winter van 1990/1991 wisten enkele dieren uit hun omheinde leefgebied te ontsnappen. Dit was het begin van een wilde populatie in Flevoland. De populatieontwikkeling van deze startende populatie is de eerste tien jaar slechts marginaal gevolgd. Bij de officiële uitzettingen in de Biesbosch, Gelderse Poort en later Limburg stelde het toenma-

lige Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) of de Provincie altijd strenge voorwaarden om de populatie te monitoren. Als dieren onofficieel uitgezet worden, zoals in Flevoland, voelt geen enkele organisatie zich hiervoor verantwoordelijk.

De dieren wisten zich in die tien jaar ver te verbreiden. Er vestigden zich bevers in het Natuurpark, maar ook in het Wisentbos bij Dronten, het Horsterwold bij Zeewolde en nabij de Lepelaarplassen van Almere. De water- en oeverbeheerders waren zich er nauwelijks van bewust dat zich bevers in Flevoland gevestigd hadden. Met het beheer van de oevers werd dan ook geen re-

kening gehouden met bevers. Toen in begin 1998 een beverburcht uitgemaaid werd in Zeewolde (Anoniem, 1998a), werd duidelijk dat de onbekendheid van de ligging van de burchten bij de oeverbeheerders een bedreiging was voor de kleine populatie. Dit was voldoende reden om een provinciale telling van bevers te organiseren en de resultaten goed te communiceren met de oeverbeheerders.

Telling Bevertellingen worden in Nederland vooral door vrijwilligers uitgevoerd. Zij verrichten het meeste veldwerk en zorgen dat de verzamelde gegevens bij een coördinator komen. Het werk van de

Beverburcht bij de Regenboogwijk in Almere. Foto Jeroen Reinhold

Bevervraat. Foto Jeroen Reinhold

coördinator is soms betaald, zoals in het geval van Flevoland. Hier betalen de Flevolandse oeverbeheerders en enkele gemeenten de coördinator voor zijn werk. De gegevens worden gedeeld met de Zoogdierverseniging. De telling gaat als volgt: In februari en maart worden de oevers afgezocht naar nieuwe burchten. Van de bekende burchten wordt bepaald of de burcht nog bewoond is. Dit levert een beeld op van het aantal bewoonde burchten. In juni en in juli vindt een telling bij de burchten plaats. Het aantal jongen, halfwassen en volwassen dieren dat de burcht verlaat wordt dan bepaald. Dit is een lastige telling, omdat de dieren soms lange stukken onder water zwemmen voordat ze boven komen. De dieren gaan ook regelmatig weer terug naar de burcht, waardoor dubbeltellingen niet uit te sluiten zijn. Daarom wordt gewerkt met een voorzichtige telling: hoeveel dieren wonen er minimaal in de burcht?

De kans om werkelijk jongen te zien is eigenlijk alleen vanaf juli aanwezig, dus slechts tijdens één telronde. Reden om de populatiegrootte vooral vast te stellen op basis van het aantal halfwassen en volwassen dieren. Ook in andere delen van Nederland wordt de populatiegrootte zo uitgedrukt.

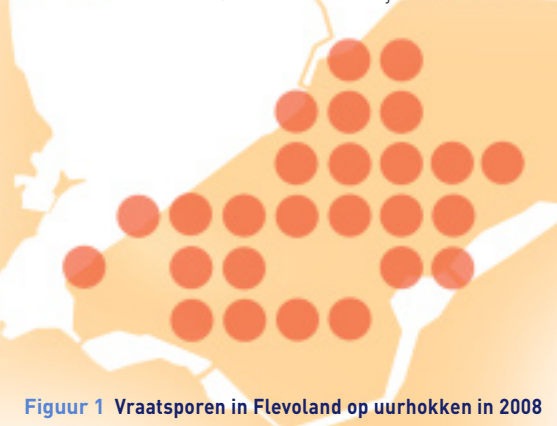
Aantallen De populatie van Flevoland is gestart met enkele dieren. Onduidelijk is hoeveel dieren er in de loop der jaren werkelijk ontsnapt zijn, maar dit aantal bedraagt waarschijnlijk drie tot vijf dieren. Daarnaast zijn er in 1996 twee mannetjes bijgeplaatst om de genetische variatie van deze startende populatie te vergroten (Anoniem, 1998b). Uit de tellingen blijkt dat het aantal bezette burchten in het vroege voorjaar en het aantal getelde (half)wassen dieren jaarlijks stijgt. Aangenomen wordt dat de tellers maar de helft van het aantal (half)wassen dieren van Flevoland waarnemen. Er wordt uiteindelijk

een telling verricht waarin het minimale aantal aanwezige dieren wordt bepaald (Reinhold, 2003). Om het werkelijke aantal dieren te bepalen moeten de cijfers van de telling nog gecorrigeerd worden. Ervaringen met extra tellingen bij burchten en de wetenschap dat bevers uit holen en legers niet geteld worden, leert dat er tweemaal zoveel bevers zijn dan die geteld worden. Tevens wordt aangenomen dat het aantal bevers dat in een bezette burcht leeft gemiddeld drie bedraagt. Het aantal dieren in een burcht zou gezien de levenswijze van de bever en het aantal jongen dat de bever per jaar krijgt acht kunnen bedragen. Er zijn echter meer burchten met een of twee dieren dan met acht, vandaar de (subjectieve) aanname van drie dieren. Figuur 3 beschrijft de populatieontwikkeling op basis van deze twee aannames, die dezelfde trend aangeven. Opvallend is dat deze kleine populatie het gered heeft. De jaarlijkse groei van ruim twintig procent is zelfs vrij constant gebleven. Daarmee is het één van de best groeiende beverpopulaties van Nederland.

Verspreiding In het begin van de tellingen van de bevertelgroep van Flevoland kwam de soort voor in de driehoek Lelystad (met een accent op het Natuurpark), Almere en Zeewolde (zie figuur 2). In 2008 is de verspreiding niet veel anders, alleen is het aantal bewoonde burchten wel sterk toegenomen van 12 naar 28. De meldingen buiten Flevoland bij het Gelderse Nijkerk (2007) en Hattem (2005 (Pater, 2007)) zouden betrekking kunnen hebben op dieren die afkomstig zijn van Flevoland. Het areaal dat de 90 bevers hebben bezet, uitgedrukt in uurhokken (5x5 kilometer) met vraatsporen is groot te noemen. Sporen van de dieren uit de 28 bewoonde burchten van 2008 zijn terug te vinden in 26 uurhokken. Voor een belangrijk deel komt dit omdat de dieren sterk gebonden zijn aan de lijnvormige vaarten van Flevoland.

land. Hierdoor zijn de territoria erg langgerekt en bestrijken daarmee relatief veel uurhokken.

Oevers De bevers zijn in Flevoland erg afhankelijk van de aanwezige vaarten. Het merendeel van de Flevolandse bevers heeft een burcht op minder dan 500 meter van de belangrijkste vaarten gemaakt. De Flevolandse vaarten voldoen dan ook aan één van de belangrijkste habitateisen voor bevers: diep open water en bomen grenzend aan het water. De vestiging van de bevers langs deze kanalen was alleen mogelijk doordat delen van de Flevolandse vaarten sinds de jaren tachtig natuurvriendelijk zijn gemaakt. Daarvoor vormden steile betonnen damwanden de belangrijkste oevervorm. Voor de bever zijn damwandoevers ongeschikt omdat ze een ingang van een burcht onder de waterlijn graven. Dit is wel mogelijk in (het merendeel van de) natuurvriendelijke oe-

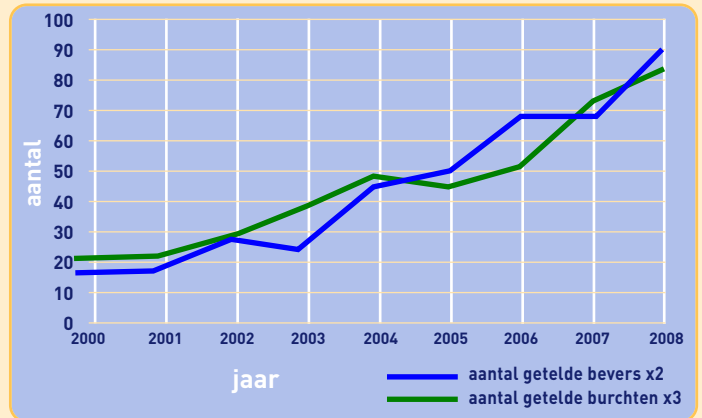
Figuur 1 Vraatsporen in Flevoland op uurhokken in 2008

vers. Van alle beverburchten aan de grote vaarten is 81 procent gemaakt in een deel van de oever dat natuurvriendelijk is, terwijl het aandeel natuurvriendelijke oevers minder dan de helft van de aanwezige oevers bedraagt.

Sturen Bevers zijn in Flevoland dan ook heel goed te sturen. Ze ontwikkelen een burcht op plekken waar een natuurvriendelijke

Figuur 2 Verspreiding van beverburchten in 2003 en 2008 in Flevoland. De bever vestigt zich vooral langs de natuurvriendelijke kanaaldelen waar de burcht onder een boom gebouwd kan worden.

Figuur 3 Populatie ontwikkeling bevers in Flevoland gebaseerd op gecorrigeerde tellingen.

delijke oever ligt in combinatie met bomen grenzend aan het water. Zonder bomen of zonder natuurvriendelijke oever vestigen bevers zich niet. De burcht wordt dan meestal gemaakt onder of nabij een boom, zodat de dieren bij het verlaten van de burcht eerst onder de overhangende takken naar boven kunnen zwemmen om vervolgens de omgeving te kunnen verkennen. Deze kennis wordt nu gebruikt bij het inrichten van bevervriendelijke oevers in Flevoland. Op locaties waar bevers zich door de damwanden niet kunnen vestigen, maar waar bomen wel dicht aan de waterkant staan, worden nu damwanden verwijderd om vestiging van bevers mogelijk te maken. Deze kennis kan echter in de toekomst ook anders gebruikt worden: op welke plekken zijn de bever in de toekomst ongewenst en hoe moet de oever dan ingericht worden?

Toekomst De ontwikkeling van Flevoland staat niet op zichzelf. Ook in de Biesbosch, Gelderse Poort en Limburg neemt de beverpopulatie toe. Het stadium dat iedereen benieuwd was of de populatie zich wist te handhaven in Nederland is gepasseerd. De bever heeft zijn plek veroverd in Nederland, waardoor het nu tijd is om na te denken over de toekomst. Op juridisch vlak zou de status van de bever eens goed bekeken moeten worden. Moet de soort nog steeds tot de best beschermde diersoorten behoren of is een minder beschermde status aanvaardbaar? Het zou het aanvragen van ontheffingen bij ruimtelijke ordeningsvraagstukken kunnen voorkomen, er van uitgaande dat er wel een

gedragscode voor die situatie ontwikkeld is. Probleemsituaties zullen zich gaan voordoen: bevers die zich in dijken vestigen of bevers die in beken dammen bouwen. Ook daarover zal in de nabije toekomst nagedacht moeten worden. Worden deze dieren weggevangen? En waar worden ze dan weer losgelaten? Daarnaast wordt het tijd om eens heel goed na te denken over hoe eventuele problemen met bevers te voorkomen zijn. Zijn oevers zodanig in te richten en te beheren dat bevers zich er niet in vestigen?

Al met al staat zoogdierminnend Nederland twintig jaar na de herintroductie van de bever in Nederland weer voor nieuwe uitdagingen. Hoe zorgen we ervoor dat de 'booming' bever een geaccepteerde plek in de samenleving houdt? Bevers worden nu gezien als een lust, het is zaak dat zo te houden.

Jeroen Reinhold, Coördinator bevertellingen Flevoland, Landschapsbeheer Flevoland, reinhold@landschapsbeheer.net

Woord van dank Dit artikel had niet tot stand kunnen komen zonder de hulp van tientallen Flevolandse bevertellers. Ook zonder de volgende financiers hadden de tellingen en deze rapportage niet kunnen plaatsvinden: RWS Waterdienst, Provincie Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland, Gemeente Almere, Gemeente Lelystad en de Nationale Postcode Loterij. Michelle de la Haye en Vilmar Dijkstra worden bedankt voor hun kritische blik op eerdere versies van dit artikel.

Voorkomen beveroverlast

Het aantal bevers in Nederland neemt snel toe, en dat is natuurlijk goed nieuws! Lokaal is er echter ook overlast, door ongewenste graafactiviteiten in oevers en dijken. Door de verwachte uitbreiding van de bever kan dit in de toekomst op grotere schaal gaan gebeuren dan nu het geval is. De Zoogdiervereniging onderschrijft de gezamenlijke conclusie van de Beverdag dat snel nagedacht moet worden over mogelijkheden om schade te voorkómen. Het is belangrijk dat zo veel mogelijk mensen deze bijzondere soort een warm hart blijven toedragen en dat de bevers de ruimte krijgen om een gezonde populatie te ontwikkelen.

Bij het dijk- en oeverbeheer zijn veel partijen betrokken. De Zoogdiervereniging onderzoekt de mogelijkheden om een coördinerende rol te gaan spelen, om deze partijen bij elkaar te brengen en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Een mogelijkheid zou kunnen zijn om een gedragscode of 'generieke ontheffing' op te stellen, met daarin de bedachte maatregelen. Zo kan op een pragmatische wijze zorgvuldig met de geldende Flora- en Faunawetgeving worden omgegaan bij bijvoorbeeld het verwijderen van burchten op ongewenste plekken.

Verder lezen?

Anoniem, 1998a. Bever in Horsterwold. Castor 3

Anoniem, 1998b. Nieuwe genen in Flevoland. Castor 4

Pater, R., 2007. Bever in de Wiessenbergse kolk. Castor 16

Reinhold, J., 2003. The beaver (Castor fiber) in Flevoland, The Netherlands. – Lutra 46/2, p. 135-138

